

לשוננו לעם

עורכים: ע' איתן ומ' מדן

כרך כג, תשל"ב

האקדמיה ללשון העברית
מוגן בזכויות יוצרים

יחזקאל קוטשר ז"ל

היד מסרבת לכתוב על מורנו ורבנו יחזקאל קוטשר פעל איש אשר אינו עוד עמנו ולהוסיף לשמו את האותיות המכאיבות ז"ל. לבו הפתוח ושכלו החריף עשו אותו לעינינו להתגלמות פוח החיים; כל מי שבא במגע עמו מצא בו משענת בטוחה, אדם יציב אף בעת צרה, נכון לעזרה ולעצה, הן בענייני חכמה הן בענייני העולם; מי שזכה להיות קרוב אליו מצא בו ידיד נאמן בכל עת. כביכול לא תיארנו לעצמנו, שבאיש כזה ישלוט המות, וכה מוקדם!

יבואו אחרים ויתארו את מהלך חייו של יחזקאל קוטשר, יעריכו את אישיותו ואת הישגיו המדעיים – כאן נסתפק במלים מעטות, כדי לכפות אותו יחד עם ידידיו ולהזכיר משהו ממנו למי שלא הכירו.

יחזקאל קוטשר נולד בסלובאקיה בשנת תרס"ט ועלה ארצה בתרצ"ב. בימי לימודיו באוניברסיטה העברית, בהיותו בו בזמן מורה בבתי-ספר יסודיים ותיכוניים, ידע עמל קשה, אף עוני וסבל.

הפרסום הראשון שהוציא את המוניטין שלו בעולם המדע היו הימחקרים בארמית הגלילית, סדרת מאמרים ב"תרביץ" (פרכים כא-כג). עבודתו הגדולה, שזכה בה לפרס ישראל, היה הספר "הלשון והרקע הלשוני של מגילת ישעיהו השלמה

ממגילות ים המלח (ירושלים תשי"ט). לאוהבי הלשון, שאין המחקר אומונותם, יעד את הספר קטן הכמות, עשיר התוכן ונעים הקריאה "מלים ותולדותיהן" (ירושלים תשכ"א). בחיבורים אלו, בחוברות הנועדות לחבריו ולתלמידיו באוניברסיטאות, במאמריו המרובים בכתבי-עת עבריים ולועזיים, ובעיקר בשיעוריו במוסדות אוניברסיטאיים שונים, מצטייר פרופסור קוטשר לא רק כמלומד דגול, מלא ידיעות בשפות השמיות – מקורות ודברי מחקר – בשפות שבאו במגע עמהן, ובבלשנות פללית, ולא רק כבעל מחשבה מעמיקה וחרیפה, פנה ושקולה, אלא מעל כל זה כמורה בעל שיעור קומה, המאיר באור חדש פרשיות שלמות, הרואה – ומראה לשומעיו – תופעות לשוניות ראייה חדשה ומבוארת, המצרף קיים בודדים, שגילו חוקרים אחרים או הוא עצמו, לתמונה כוללת ובהירה. הרצאותיו בתולדות הלשון הארמית ובלשון חכמים פתחו אופקים חדשים בתחומים אלו, ויש להצטער, שריבוי עיסוקיו ובריאותו (שלא תמיד הייתה תקינה) מנעו ממנו להוציא לאור את הישגיו האחרונים בספרים מושלמים וערוכים במקום מאמרים וחוברות בלבד.

מעולם לא הסתפק בהישגיו ולא דרך במקום: למד מדי יום ביומו, כדי לרכוש עוד לשון אחת מן הלשונות, עוד ניב אחד, להרחיב ולהעמיק את ידיעותיו. וסייעו לו בזה חריפות וכוח זיכרון רב ותכונה מופלאה להבחין במבט ראשון בין עיקר לטפל, כדי להזניח את זה ולאחוז בזה. פרופסור קוטשר היה חבר האקדמיה ללשון העברית, עורך "לשוננו" ומורה באוניברסיטה העברית, באוניברסיטה בר-

אילן ובאוניברסיטת תל-אביב. שמו נודע לתחילה גם בחו"ל, בהיותו פעם בפעם אורח של אוניברסיטאות שונות ומשתתף במפעלים מדעיים בין-לאומיים.

אך כל המדבר על קוטשר כחוקר ומלומד בלבד, אינו אלא כמקפח את האיש. כי הוא זכה לא לכתר החכמה בלבד, אלא אף לכתר שם-טוב, העולה על גביו. אם קיים בהקפדה את המצוות שבין אדם למקום, הרי קיים בהידור את אלה שבין אדם לחברו. תלמידיו מצאו בו מגן ואפיטרופוס, הן לפלל הן לפרטים. הוא דרש הטבה בתנאיהם, הקלה במאמציהם, תכונן יותר יעיל במהלך לימודיהם, הפרה במידות המעולות של התלמיד הישראלי, שלעתים קרובות משלב שקידה בלימודים עם עול פרנסת ביתו ועם הגנת ארצו. תלמידים עניים, ובייחוד תלמידים המגלים חריצות או חריפות, יהודים ולא-יהודים, מצאו בו תומך בלתי-גולאה: בעבורם השיג תמיכות ומלגות, הן מקרנות ציבור הן מגיוס כספים פרטי, המליץ עליהם באוזני אחרים, שילב אותם בתכניות מחקר, תמך את צעדיהם הראשונים בהוראה ובעבודה המדעית. ביתו היה פתוח להם בכל עת, ומספרים בני הבית, כי בו בומן שהם עצמם לא הורשו להפריעו בעבודתו, היו התלמידים רשאים להטרידו בכל עת ובכל שעה בטלפון או בביקור. ורבים הם האנשים התופסים היום מקומות מכובדים במוסדות המדע, שלעולם לא היו מגיעים אליהם בלי עזרתו של פרופ' קוטשר.

גם מחוץ לחוגים האקדמאיים, רבים הם הנצרכים שנתמכו בפעולותיו פעושה ומעשה, המפריש מהכנסותיו מעשר לצדקה והתובע כסף ממכריו האמידים כדי לחלק לנצרכים. העולם אינו יודע, פמה אנשים מדוכאים זכו לעידוד ולנחמה ומצאו שוב את דרכם בחיים בזכותו, והוא יישר הדורים, הביא שלום בין אדם לחברו, בין אב לבנו ובין איש לאשתו.

רדיפת האמת, שהייתה נר לרגליו בעבודתו המדעית, הייתה אור לנתיבתו בזירה הציבורית: כשראה עול, היה קם ללא חת, יזום פגישות, כותב מאמרים, נלחם ללא לאות וללא משוא פנים. אף ראינו אותו בימי מלחמת ששת הימים, כאשר הפציר בנושא המדינה שתוגש עזרה לחיילים המצרים, הנבוכים במדבר סיני ללא מים ומזון.

לעולם נזכור אותך, מורי פרופסור קוטשר, כפי שראינו אותך ניצב באולמי ההרצאות, או יושב בבית-קפה שהיה לך מקום עבודה קבוע, או מהלך בחוצות ירושלים ושואל שלום לכל אדם הנקרה בדרכך; לעתים רחוקות רציני וקפדן, ומתבל תמיד את דבריך בבת צחוק של חכמה וטוב-לב.